

Bilag 1

Prosjektrapport

Fornyelse av plantemateriale av potensielle mandatsorter til klonarkiv og back-up samlinger (fase 2)

Ref. nr 2019/4227

1. Mål og resultater

Målet med projektet er å etablere en back-up samling for frukt i Svinviks arboret i samarbeid med Norsk Genressurscenter. Gjennom å vise mangfolden av sorter som tidligere odlats i området og som nå återplanteras i den nye back-up samlingen bidrar projektet til bevaring av fruktsorter i Midt-Norge og å spre kunnskap om genetiske resurser. I den ferdig etablerte samlingen kommer det å finnes samlinger av mandatsorter av äpplen, päron, plommon og körsbär som Norsk Genressurscenter önskar få bevarat i Svinvik.

Arbetet i fas 1 under 2018 fokuserade på att förbereda området för plantering av nya träd. Föryngringen av frukthagen startade genom poding av nya fruktträd och under hösten planterades de första träden ut. Under året arbetades det också med att samla information om de olika sorterna för produktion av skyltar. Totalt producerades 100 skyltar för de olika fruktträden. Sammanlagt podades 100 träd och 40 träd planterades.

Arbetet i fas 2 2019 fokuserade på att fortsätta uppförökning av äldre sorter av äpplen. Under våren podades ca 120 träd fördelat på ca 20 olika sorter av i huvudsak äpple. Under hösten fortsatte arbetet med att bearbeta området i frukthagen för plantering av nya träd. De träd som förökades under 2018 planterades ut. Vidare har det under året också arbetats med att producera en flyer om frukthagen och arbetet med genetiske resurser i Norge. De planerade målen i projektet är väl uppfyllda.

2. Gjennomføring (tiltak, organisering og samarbeid)

Arbetet i fas 1 fokuserade på att starta en produktion av fruktträd genom poding av nya träd i Svinvik. Under 2018 producerades träd av totalt 37 olika sorter, fördelat på äpple, päron, plommon och körsbär. De sorter som producerades är sorter med lång odlingstradition i Norge och som man önskar bevara för framtiden. Under 2019 fokuserades arbetet på att i huvudsak producera fler äppelträd. Totalt podades 120 äppelträd fördelat på 20 sorter.

För att försöka undvika att nya växtsjukdomar och skadegörare kommer till Svinvik i samband med införsel av nya träd och pödeviktar har bara friskt och testat material använts. Under 2018 beställdes grundstammar från Sagaplant. Då det inte var möjligt med leverans av grundstammar från Sagaplant under 2019 beställdes dessa istället från Gimle plantskola. Pödeviktar har beställts från Sagaplant och andra friskförklarade klonsamlingar som nämns under samartsparters. För att undvika skador från hjort och rådjur har området hägnats in. På alla träd har det monterats gnagskydd för att skydda träden för stamskador. Pålar för att stötta träden mot vind och snö monteras efter hand.

Vid produktion av fruktträd finns det en osäkerhet i antal träd som får positivt tillslag. För att säkra sig om att få önskat minimumantal måste en viss överproduktion ske. De träd som finns i överskott

kommer vid projektets slut erbjudas till andra klonarkiv och back-up samlingar. Löpande under säsongen har en stor del av arbetet också bestått av skötsel och vård av plantorna efter podingen. Under 2018 påbörjades arbetet med att förbereda fruktträdgården för plantering av nya träd och i september 2018 startades utplantering av ett antal träd. Under 2019 fortsatte arbetet med att anlägga nya planteringsytor och att plantera fler träd.

Tillsammans med Norsk genressurscenter påbörjades under 2018 ett arbete med att samla information om de olika sorterna samt diskutera utformning på skyltar som skall vara gemensamma för de olika samlingarna. Svinvik blev därför en av de första samlingarna med skyltar som visar sort, accessionsnummer, planteringsår, ursprung, ursprungsår samt en kort kommentar om sortens egenskaper, tillsammans med logga från Nordmøre museum och Norsk Genressurscenter. Detta är ett viktigt arbete som visar att samlingen är en del av det norska arbetet med att bevara genetiska resurser samtidigt som samlingen blir väldokumenterad och bidrar till informations spridning hos besökarna. Träd som producerats har också registrerats hos Norsk Genressurscenter med klonarivnummer och accessionsnummer för Svinviks arboret. En karta över området har utarbetats för dokumentation av exakt placering inom området. Träden har märkts med två skyltar per träd med information om sort accessionsnummer mm. Information om grundstammar, ursprung av podekvist, år för poding, planteringsår mm finns bevarat i en databas.

Samarbetspartners i projekten under 2018 och 2019 har varit:

Norsk Genressurscenter, diskussion, rådgivning och planering av projektet
Surnadal kommune, (i samarbetat med Svinviksarboret löpande skötsel, plantering, vattning mm.
Sagaplant, leverantör av grundstammar och podekvistar
Gimle plantskule, leverantör av grundstammar
Lier bygdetun, leverantör av podekvistar
Ullensvang, leverantör av podekvistar
Pometet, KVL Danmark, podekvistar
Gustav Redalen, experthjälp som bidragit med tips för äppelodlingen samt varit behjälplig i
sortbestämning av äldre äppelsorter
Sven-Ola Svinvik, Podehjälps
Njøs Næringscenter, leverans av träd och studier av klonarkiv
Programmet för odlad mångfald (POM) Sverige, diskussionspartner och tips för etablering av nytt
klonarkiv

3. Formidling av resultat

Fas 1 2018

Resultaten förmedlades genom olika publika arrangemang varav ett i mars då bakgrunden till projektet presenterades i ett föredrag om klonarkiv och genetiska resurser. Under denna dag fick deltagarna också möjlighet att prova att tillverka sina egna träd med pödevkistar från äldre sorter som ej finns i handeln. Information av de äldre sorterna bifogades till varje träd för att sprida kunskap om äldre sorter som inte är så vanliga idag.

Under hösten arrangerades en temadag om äpplen med föredrag om bevarandearbete och om projektet med att etablera en back-up samling. Under dagen var också professor Gustav Redalen inbjuden för att tala om odling av äpplen och fördelar med nya och äldre sorter. Redalen är också aktiv i nätverket med Norsk Genressurscenter i projekt om mandatsortlistan för äpple. Dagen avslutades med att publiken fick möjlighet att få sortbestämt sina gamla sorter. Detta inslag var viktigt både för att sprida information men även för att öka intresset för gamla sorter och få ett kunskapsutbyte genom att kartlägga vilka sorter som är vanliga i området.

Fas 2 2019

Under fas 2 har arbete med att förmedla projektets mål och syfte fortsatt genom presentation av projektet vid guidningar i frukthagen. Halvor Svinvik som etablerade arboretet var en pionjär i området då det gäller odling och bevarande av mångfald. Sortsmångfalden som finns i arboretet i form av olika trädsmalningar och nu också med fruktträd ger ett praktiskt exempel på hur bevarande av genetiska resurser i klonarkiv kan kombineras med att visa dem i en vacker parkmiljö med många besökare.

Under våren anordnades åter en podingsdag där intresserade besökare fick komma och pöda sina egna träd med äldre sorter. Detta arrangemang är mycket uppskattat där publiken både får lära sig handlingsburen kunskap om hur fruktträd produceras. Projektet bidrar också till att arbetet med att bevara äldre sorter synliggörs också skapar en medvetenhet om att bevara äldre växtmaterial i lokala trädgårdar. Arrangemang skapar också ett bra engagemang för frukthagen på Svinvik genom att man känner sig delaktig i projektet med produktion av nya träd.

Under augusti hade Norsk Vandrefestival sitt centrum i Svinviks arboret. Under detta arrangemang hölls guidningar om projektet i frukthagen och om vikten att bevara våra genetiska resurser.

I samband med ett klonarkivsmöte anordnat av Norsk Genressurscenter hölls ett föredrag om arbetet med etablering av back-up samlingen i Svinvik. Ett av syftet med att presentera arbetet med back-up samlingen i Svinvik var att visa hur man med relativt små resurser kan förnya eller etablera en ny samling. I Svinvik finns bara små lokaler som ursprungligen inte är utformade för produktion och lagring av träd. Trots detta har det varit möjligt att producera ett stort antal träd med god kvalitet. Genom ett bra samarbete med olika klonarkiv har det också varit möjligt att samla ett stort antal sorter.

Svinviks arboret har öppet för besökare från mitten av maj till mitten av augusti. Under denna perioden kommer ca 2000 besökare till trädgården. En stor del av dessa besökare guidas i området. I guidningen ingår då också ett besök i den nyetablerade fruktträdgården och

information om projektet som back-up samling i Norge. För de besökare som inte deltar i guidningar har det under året producerats en flyer med information om projektet i Svinvik. (Se vedlegg).

Lördagen den 26 oktober sändes ett reportage i NRK P1+ om etableringen av back-up samlingen i frukthagen (<https://radio.nrk.no/serie/god-helg/DMTS11008619/26-10-2019>).

I samband med arrangemang har net-portalen totalen.no och lokaltidningen Driva publicerat artiklar om frukthagen. Löpande under året har bilder och information om projektet visats på instagram, facebook och på hemsidorna för Nordmøre museum och Svinviks arboret. Då alla faserna i projektet är genomförda kommer resultaten presenteras i en rapport.